

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С.СКОВОРОДИ

ДЕМЕНТ МАКСИМ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 378.147:355.233

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ОФЦЕРА МНС
ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Костікова Ілона Іванівна,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди,
завідувач кафедри теорії і практики англійської
мови.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Федоренко Олена Іванівна,
Харківський національний університет внутрішніх
справ, завідувач кафедри психології та педагогіки;

кандидат педагогічних наук
Шевцов Сергій Олександрович,
Науково-дослідний експертно-криміналістичний
центр при ГУМВС України в Харківській області,
заступник начальника центру.

Захист відбудеться «22» березня 2016 року о 16.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.053.04 у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди за адресою: вул. Алчевських, 29, ауд. 216, м. Харків, 61002.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди за адресою: вул. Валентинівська, 2, ауд. № 215-В, м. Харків, 61168.

Автореферат розісланий «19» лютого 2016 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.А.Штефан

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Перетворення в освітній галузі суспільства, що підкреслюється в Законі України «Про вищу освіту», «Про професійну освіту», «Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років», «Концепції забезпечення якості вищої освіти України», впливають на політичну, соціальну, військову сфери, призводять до змін у системі професійної підготовки майбутніх офіцерів у вищих навчальних закладах (ВНЗ) системи Міністерства надзвичайних ситуацій (МНС) України, яке реорганізоване в Державну службу України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України) відповідно до Указу Президента України №726/2012 «Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади».

Нові завдання, що постають перед ДСНС України щодо ліквідації аварій, пожеж, рятування людей, знешкодження боєприпасів, створення об'єктів утилізації радіоактивних відходів тощо, розширюють систему функціональних обов'язків і завдань майбутнього офіцера ДСНС України. Специфіка його праці регулюється відповідними статутами, суворе дотримання яких забезпечує постійну цілодобову готовність до негайного виїзду на об'єкти і території для рятування людей та ліквідації надзвичайних ситуацій. У багатьох випадках життя та здоров'я постраждалого населення залежить від ефективних та надійних дій працівників ДСНС України. Одним із ефективних шляхів підвищення якості професійної діяльності фахівців ризиконебезпечних професій, зокрема майбутніх офіцерів ДСНС України, є формування їхньої готовності до професійної діяльності.

Питання професійної підготовки майбутніх офіцерів системи ДСНС України аналізувалися в працях О. Бикової, А. Галімова, О. Євсюкова, М. Козяра, М. Коваля, В. Матвійчук, О. Федоренко, С. Шевцова. Проблемі визначення сучасних організаційно-педагогічних умов такої підготовки присвячено роботи багатьох учених (М. Нецадим, Н. Вовчаста, О. Бикова, А. Капля). Аналізуючи сучасні умови формування готовності майбутнього офіцера, звертаємо увагу на те, що в «Концепції забезпечення якості вищої освіти України» чітко вказано як на негативне явище відсутність мотивації учасників навчального процесу. У «Концепції» також наголошується на необхідності забезпечення потужного інформаційного поля, створеного за допомогою сучасних інформаційних технологій як єдиного можливого способу еволюції української вищої освіти.

Аналіз сучасних наукових праць свідчить про те, що більшість учених пов'язує вирішення проблеми готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності з важливістю проведення цілеспрямованої психолого-педагогічної роботи щодо професійної спрямованості викладачів, офіцерів і курсантів, а також із впливом освітнього, соціокультурного, інформаційного простору та з широким упровадженням сучасних інформаційних технологій, мультимедійних засобів, засобів Інтернет.

Так, специфічні особливості професійної спрямованості та її формування у військовослужбовців вивчали А. Балендр, Н. Берегова, А. Галімов, О. Маковський, А. Криворучко, О. Кузнецов, О. Межуєв, Б. Рудовий, Е. Суслін, І. Хорєв, Ю. Юрчук, В. Кукушин, О. Газман, Ю. Кузнецова, В. Панов, І. Прокопенко,

В. Слободчиков, О. Федоренко розкрили основні вимоги до створення інформаційного простору у вищому навчальному закладі; Л. Білоусова, В. Галузник, О. Євдокимов, А. Єгоршин, М. Жалдак, І. Костікова, С. Раков, Ю. Рамський проаналізували впровадження засобів інформаційних технологій у процес професійної підготовки майбутніх фахівців.

Проте проведене пілотажне дослідження засвідчило, що значна частина майбутніх офіцерів ДСНС (майже 46 % із 300 опитаних) не розуміють важливості психолого-педагогічної роботи, в окремих випадках виявлено нерозуміння засад професійної спрямованості; курсанти не повністю усвідомлюють вибір професії; 12 % курсантів-першокурсників, які вступають у ВНЗ ДСНС України, планують і сподіваються отримати престижну цивільну професію, пов'язують свою майбутню професійну діяльність із роботою в цивільних установах. Також, як встановлено під час проведення пілотажного дослідження, в якому брали участь 120 викладачів та офіцерів вищих навчальних закладів ДСНС, 56 % опитаних розуміють важливість освітнього простору, в якому застосовують інформаційні технології в процесі професійної підготовки курсантів, але звертаються до інформаційних технологій епізодично, 20 % – майже не використовують зазначені технології.

Аналіз тенденцій розвитку вищої освіти системи ДСНС, теоретико-методичних праць сучасних дослідників і власного досвіду професійної діяльності дозволив виявити *суперечності*, що існують у сфері досліджуваної проблеми:

- між декларуванням забезпечення високої якості вищої освіти системи ДСНС і недостатнім рівнем готовності майбутніх офіцерів ДСНС України до професійної діяльності;
- між необхідністю формування готовності курсантів ДСНС до професійної діяльності й відсутністю обґрунтованих педагогічних умов їх формування;
- між нагальними потребами суспільства в майбутніх офіцерах ДСНС України, готових до здійснення професійної діяльності, і відсутністю науково-методичного забезпечення процесу формування їх готовності.

Отже, актуальність зазначеної проблеми, виявлені суперечності, недостатній рівень її теоретичної дослідженості й практичної розробленості зумовили вибір теми дослідження **«Формування готовності майбутнього офіцера МНС до професійної діяльності в сучасних умовах»**.

Зв'язок теми з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації є складовою частиною комплексної програми науково-дослідної роботи кафедри теорії і методики професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Сучасні освітньо-виховні технології в підготовці учителів» (№ 0111 U 008876). Дисертаційну роботу виконано згідно з планом наукових досліджень, передбачених Положенням про організацію наукової і науково-технічної діяльності в ДСНС України від 30. 07. 2013 № 495.

Тему дисертації затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 2 від 26. 02. 2010) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології НАПН України (протокол № 2 від 30. 03. 2010).

Мета дослідження – виявити вплив теоретично обґрунтованих та експериментально перевічених педагогічних умов на рівень готовності майбутніх офіцерів ДСНС України до професійної діяльності.

Завдання дослідження:

1) на підставі аналізу наукової літератури визначити сутність поняття «готовність майбутніх офіцерів ДСНС України до професійної діяльності», розкрити зміст, специфіку, структурні компоненти готовності майбутніх офіцерів ДСНС України до професійної діяльності;

2) обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування готовності майбутніх офіцерів ДСНС України до професійної діяльності;

3) уточнити критерії, показники, рівні сформованості готовності майбутніх офіцерів ДСНС України до професійної діяльності.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх офіцерів ДСНС України.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів ДСНС України до професійної діяльності.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що процес формування готовності майбутніх офіцерів ДСНС України до професійної діяльності буде більш ефективним за таких педагогічних умов: 1) забезпечення професійної спрямованості курсантів і стимулювання ціннісного ставлення до професійної діяльності; 2) створення сприятливого освітнього простору на основі впровадження інформаційних технологій для набуття майбутніми офіцерами досвіду професійної діяльності.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використовувався комплекс методів теоретичного та емпіричного дослідження:

- *теоретичні* – порівняльний аналіз наукової, навчально-методичної та військової літератури з метою визначення стану розробленості проблеми дослідження; аналіз нормативної документації щодо організації навчально-виховного процесу ВНЗ ДСНС України для визначення змісту та структури готовності курсантів до професійної діяльності; класифікація та систематизація різних поглядів на проблему з метою обґрунтування сучасних педагогічних умов формування готовності майбутніх офіцерів ДСНС України до професійної діяльності;

- *емпіричні* – педагогічне спостереження, анкетування, опитування, інтерв'ювання, бесіда, тестування, самооцінка для діагностування рівня сформованості готовності курсантів до професійної діяльності; педагогічний експеримент для перевірки гіпотези дослідження;

- *метод математичної статистики* – дисперсійний аналіз для обробки й аналізу результатів експериментальної роботи з метою визначення динаміки рівнів сформованості готовності курсантів до професійної діяльності.

Експериментальною базою дослідження були Національний університет цивільного захисту України (м. Харків), Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля (м. Черкаси), Національна академія Національної гвардії України

(м. Харків). Різними видами дослідно-експериментальної роботи було охоплено 300 курсантів і 160 військових фахівців (офіцерів курсантських підрозділів, викладачів кафедр, наукових співробітників).

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність педагогічних умов формування готовності майбутнього офіцера ДСНС України до професійної діяльності: 1) забезпечення професійної спрямованості курсантів і стимулювання ціннісного ставлення до професійної діяльності; 2) створення сприятливого освітнього простору на основі впровадження інформаційних технологій для набуття майбутніми офіцерами досвіду професійної діяльності;

- *уточнено* поняття «*готовність майбутнього офіцера ДСНС України до професійної діяльності*» як складне, інтегративне утворення особистості, результат професійної підготовки майбутнього офіцера, який спроможний до успішного виконання професійних завдань (ліквідація аварій, пожеж, рятування людей, знешкодження боєприпасів, створення об'єктів утилізації радіоактивних відходів тощо), виконання професійних функцій (пошук і рятування людей, ліквідація надзвичайних ситуацій тощо) в надзвичайних умовах; воно включає взаємодію і взаємовплив мотиваційно-особистісного, професійно-діяльнісного, інформаційно-пізнавального, оцінно-рефлексивного компонентів, що формуються в процесі трьох етапів (мотиваційно-орієнтувального, змістовно-організаційного, контрольо-оцінювального); також *уточнено* сутність понять «готовність», «готовність до діяльності», «готовність до професійної діяльності», «педагогічні умови», «освітній простір», «інформаційні технології», «засоби Інтернет», «мультимедійні технології»; визначено критерії, показники та схарактеризовано рівні сформованості готовності майбутнього офіцера ДСНС України до професійної діяльності;

- *подальшого розвитку* дістали способи впровадження інформаційних технологій (комп'ютерні навчальні програми, мультимедійні тренажери, мультимедійні презентації тощо) у різних видах професійної підготовки, орієнтовані на розвиток творчого потенціалу майбутніх офіцерів.

Практичне значення результатів роботи полягає в тому, що обґрунтовані педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності пройшли експериментальну перевірку, це дозволяє реалізувати їх у ВНЗ військового спрямування України.

У педагогічний процес Національного університету цивільного захисту України (м. Харків) (довідка № 12/1153 від 29. 03. 2013 р.) автором *впроваджено* спецкурс «Формування готовності майбутніх офіцерів ДСНС України до професійної діяльності» за напрямом підготовки «Пожежна безпека».

Матеріали і результати дослідження також *використовувалися* у навчально-виховному процесі Академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля (м. Черкаси) (довідка № 3/1-685 від 01. 04. 2013 р.), Національної академії Національної гвардії України (м. Харків) (довідка від 20. 02. 2013 р.).

Практичні напрацювання, викладені в дисертації, *можуть бути використані* вченими, педагогами, методистами в процесі викладання таких навчальних

дисциплін, як «Основи педагогіки і психології», «Інформатика», «Пожежна тактика», «Організація служби і підготовки», «Автомобільна підготовка», «Інженерна та комп'ютерна графіка», «Пожежна та аварійно-рятувальна техніка», «Автоматизовані системи управління та зв'язок в пожежній охороні», «Пожежна і виробнича автоматика», «Пожежна профілактика», «Організація управління діяльністю органів та підрозділів пожежної безпеки» тощо у ВНЗ ДСНС України. Результати дисертації також можуть бути використані в підготовці спецкурсів, спецсеминарів, для написання підручників, методичних посібників і рекомендацій, проектування навчальних посібників нового типу, у написанні курсових, магістерських робіт.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри теорії і методики професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (2008–2016 рр.), а також шляхом оприлюднення матеріалів дисертації на: *міжнародних* конференціях: «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2008, 2009, 2011), «Сучасні проблеми науки та освіти» (Алушта, 2009), «Організаційно-педагогічні аспекти формування і розвитку майбутнього спеціаліста» (Євпаторія, 2009), «Психологічна безпека особового складу силових структур та персоналу екстремальних професій» (Харків, 2009, 2013) і *міжнародних педагогічних читаннях* (Ірпінь, 2009); а також на *всеукраїнських* конференціях: «Актуальні проблеми професійної підготовки студентів ВНЗ» (Переяслав-Хмельницький, 2009), «Наукове забезпечення службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України» (Харків, 2010) та *міжвузівській* науково-практичній конференції «Україна в міжнародному контексті» (Харків, 2009).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації висвітлено в 16 одноосібних працях: 6 статтях у фахових наукових виданнях України з педагогіки, 2 статті в закордонному науковому періодичному виданні, 8 тезах у матеріалах конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (283 найменування, із них 14 – іноземною мовою), 1 рисунка, 19 таблиць (на 5 сторінках), 12 додатків (на 56 сторінках). Загальний обсяг роботи – 276 сторінок (185 сторінок основного тексту).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми та її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення результатів дослідження, подано відомості про апробацію й упровадження отриманих результатів.

У першому розділі «**Теоретичні питання формування готовності майбутнього офіцера ДСНС України до професійної діяльності**» на основі вивчення сучасних наукових праць визначено суть провідного поняття дослідження «готовність майбутніх офіцерів до професійної діяльності», розкрито суть, зміст і структурні компоненти готовності майбутнього офіцера ДСНС

України до професійної діяльності, обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутнього офіцера ДСНС України до професійної діяльності.

Відповідно до об'єкта й предмета дослідження, а також згідно з його метою в дисертації розкрито суть понять «готовність», «готовність до діяльності», «готовність до професійної діяльності», «готовність до професійної діяльності майбутнього офіцера».

На підставі вивчення наукових праць (М. Дьяченко, Л. Кандибович, Л. Нерсисян, В. Нестеренко, В. Пономаренко, А. Пуні, В. Пушкін) готовність до діяльності розглядається, з одного боку, як відповідний стан свідомості людини, як здатність виявляти активність, що скерована на розуміння предметів і явищ навколишнього середовища, здатність вибору сенсів життєдіяльності в процесі взаємодії. З другого боку (Ф. Гоноболін, В. Ковальов, Л. Кондрашова, В. Крутецький, Н. Кузьміна, Н. Левітов, З. Левчук, А. Ліпенко, С. Манукова, О. Міщенко, О. Мороз, Р. Нью, В. Селіванов, В. Сластьонін, О. Щербаков), готовність до професійної діяльності розглядається як складне утворення, яке включає пізнавальний, мотиваційний, емоційно-почуттєвий і вольовий компоненти, а також розвинені здібності й властивості особистості, як складне особистісне утворення, що включає професійно значущі якості особистості, вміння і спрямованість.

У процесі дослідження сформульовано авторське визначення поняття *«готовність майбутнього офіцера ДСНС України до професійної діяльності»* як складне, інтегративне утворення особистості, результат професійної підготовки майбутнього офіцера, який спроможний до успішного виконання професійних завдань (ліквідація аварій, пожеж, рятування людей, знешкодження боєприпасів, створення об'єктів утилізації радіоактивних відходів тощо), виконання професійних функцій (пошук і рятування людей, ліквідація надзвичайних ситуацій тощо) в надзвичайних умовах, воно включає взаємодію і взаємовплив мотиваційно-особистісного, професійно-діяльнісного, інформаційно-пізнавального, оцінно-рефлексивного компонентів, що формуються на трьох етапах (мотиваційно-орієнтувальному, змістовно-організаційному, контрольному-оцінювальному).

Суть, зміст і структурні компоненти готовності майбутнього офіцера ДСНС України до професійної діяльності визначаються згідно з нормативними документами – статутами, ОПП, ОКХ, навчальними планами і робочими програмами ВНЗ ДСНС України, в яких відображено професійні функції, завдання, вимоги до курсантів, необхідні професійні компетенції. З огляду на це визначено чотири базових структурних компоненти готовності курсанта ДСНС України до професійної діяльності. *Мотиваційно-особистісний* компонент, який характеризує мотиви, інтереси, особистісний розвиток, ціннісні орієнтації, моральні, ділові й психологічні якості майбутнього офіцера, його всебічну готовність до виховання і навчання. *Професійно-діяльнісний* визначає фахові знання, вміння, навички для виконання професійних завдань і функцій. *Інформаційно-пізнавальний* пов'язаний з використанням новітніх інформаційних технологій, формування знань, умінь, навичок роботи з інформацією, використання аудіо-, відео-, мультимедійної інформації. *Оцінно-рефлексивний* компонент відображає оцінку вірогідності

досягнення результату, рефлексивні якості, самооцінка власної готовності майбутнього офіцера до професійної діяльності.

Для визначення педагогічних умов було враховано результати пілотажного дослідження і висновки науковців (Л. Железняк, С. Морозов, О. Іоніді, Ю. Ненько, О. Олександров, А. Тимакова, О. Черкашин) про те, що специфіка професії офіцера, високий рівень його соціальної відповідальності, пов'язаної з виконанням ризиконебезпечних завдань в екстремальних умовах щодо забезпечення державних інтересів зумовлюють особливості професійної спрямованості майбутнього офіцера ДСНС. Звідси професійну спрямованість майбутнього офіцера ДСНС розглядаємо як інтегральну професійну якість особистості, що уможливорює визначення курсантами мети і завдань професійної діяльності, спрямованої на здобуття фахових компетенцій для виконання управлінської, організаційної, службової, техніко-експлуатаційної діяльності та забезпечується професійно значущими мотивами, настановами, потребами, ідеалами, поглядами, переконаннями у процесі формування готовності до професійної діяльності.

У професійній спрямованості курсанта виявлено потреби, інтереси, схильності, ідеали, світогляд, які є мотивами професійної діяльності, становлять мотиваційну систему, стрижень його професійної спрямованості разом із відповідними цілями, настановами і перспективами, якими він керується у професійній діяльності. Під їхнім впливом формується професійна переконаність, тобто глибоко обґрунтована впевненість у високій суспільній та особистісній значущості професії офіцера, власної причетності до неї. Така переконаність є внутрішньою підтримкою подолання труднощів професійної діяльності, досягнення успіхів у ній. Саме від цього значною мірою залежить успіх роботи з підлеглими в нестандартних ситуаціях екстремальних умов.

У процесі дослідження встановлено, що так званий механізм «зверху–вниз» дозволяє забезпечити стимулювання ціннісного ставлення курсанта до професійної діяльності. На підставі вивчення наукових праць (М. Балунов, Л. Литвинюк, О. Іоніді, Н. Шалоха, І. Юрцев) проблему стимулювання курсантів розглядаємо в трьох аспектах: психологічному, педагогічному, соціальному. Такий погляд на сутність стимулювання дозволяє визначити засади його ефективності: цілеспрямоване, своєчасне і диференційоване здійснення впливу під час навчання (викладачами), виховання (офіцерами, психологами), у позанавчальний час (офіцерами факультетів) з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей курсантів, що відбувається за допомогою формування мотивів професійної діяльності, засвоєння курсантами спонукань, ідеалів, змісту професійної діяльності, які згодом стають внутрішніми. Особливе місце під час стимулювання займає ціннісне ставлення курсантів, у якому відображаються їхні основні життєві й професійні пріоритети та внутрішні сталі переконання. Таке ціннісне ставлення виявляється в глибокому оволодінні курсантами змісту фахових дисциплін, осмисленні його практичної значущості, прагненні застосувати набуті знання в практичній професійній діяльності.

Визначеність у важливих для дослідження теоретичних засадах уможливила окреслення в роботі основних напрямів стимулювання ціннісного ставлення курсанта до професійної діяльності: забезпечення професійного спрямування

змісту загальнопрофесійних дисциплін; удосконалення дидактичних методів і прийомів; надання переваги інноваційним формам організації занять у поєднанні з цікавістю та незвичністю викладу матеріалу; збільшення частки колективної та самостійної роботи курсантів, розмаїття організаційних форм навчання; створення позитивної атмосфери в процесі навчальної діяльності, уміле використання викладачем системи заохочень; активне залучення курсантів до оцінної діяльності та формування адекватної самооцінки. Залучення майбутніх офіцерів до дидактичних ігор, упровадження тренінгових вправ, використання методів активізації творчого мислення, організація дискусій, робота в групах, моделювання професійних ситуацій дозволили створити ситуації, максимально наближені до реальної професійної діяльності. Такі форми роботи навчили курсантів приймати рішення, сприяли розширенню досвіду міжособистісних стосунків.

З урахуванням цього можна схарактеризувати основні шляхи стимулювання ціннісного ставлення курсантів до професійної діяльності: проведення інформаційної роботи з метою розкриття її значення; стимулювання в курсантів сприятливого емоційного настрою на професійну спрямованість; використання в роботі з курсантами різноманітних активних форм і методів (диспутів, ділових ігор, тренінгів тощо), які позитивно впливають на розвиток їхніх професійно-особистісних якостей: активності, сумлінності, ініціативності, відповідальності тощо.

Вищевикладене дало підстави для визначення першої педагогічної умови: *забезпечення професійної спрямованості курсантів і стимулювання ціннісного ставлення до професійної діяльності.*

Для визначення другої педагогічної умови ми також враховували результати пілотажного дослідження й висновки науковців. Сучасні вчені (Н. Волкова, В. Ільїна, В. Ортинський, Н. Рибка, О. Редько, Т. Ткач) довели, що ефективність професійної діяльності значною мірою залежить від створення сприятливого інформаційно-освітнього простору. З'ясовано, що єдиного підходу до визначення поняття «освітній простір» у сучасній науці не існує. Поняття «освітній простір» у дослідженні тлумачиться (за Т. Ткач) як форма існування інтегрованих освітніх процесів, подій та явищ, що наповнені людськими смислами, упорядковані різноманітним інтелектуальною діяльністю і взаємодією.

Ураховуючи значущість різних видів освітнього простору для розвитку особистості, слід зазначити, що в дослідженні першочергова увага приділялась аналізу питань створення інформаційно-освітнього простору ВНЗ як спеціально організованої взаємодії педагогів, офіцерів, курсантів. Отже, поняття «освітній простір» розуміємо як спеціально створене середовище, обстановку, сприятливу для формування готовності курсанта ДСНС України до професійної діяльності на основі інформаційних технологій.

З огляду на це виділяємо два основних складники освітнього простору. *Організаційно-управлінський складник* освітнього простору передбачає матеріально-технічне та навчально-технологічне (методи, форми, засоби навчання, освітні технології тощо) забезпечення освітнього процесу; координацію взаємодії курсант – викладач – офіцер, адміністрація, представники служб ВНЗ (бібліотеки, інформаційного класу, методичних кабінетів тощо); створення сприятливих засад для майбутньої професійної діяльності кожного курсанта; удосконалення

готовності до професійної діяльності офіцерів і викладачів. *Змістово-інформаційний складник* забезпечує формування необхідних компетенцій (інформаційних, операційних, організаційних тощо відповідно до ОПП, ОКХ) засобами інформаційних технологій.

У процесі дослідження встановлено, що використання засобів Інтернет сприяє формуванню інформаційної компетентності курсантів у межах інформаційного забезпечення фахових навчальних дисциплін глобальними комп'ютерними ресурсами Інтернет, технологіями й етичними нормами одержання і використання інформації, вміннями та навичками роботи в комп'ютерних мережах і використання їх у практичній діяльності відповідно до професійно-орієнтованих установок. У зв'язку з цим встановлено, що використання засобів мультимедіа на заняттях з курсантами змінює методику їх проведення і сприяє появі нових різновидів занять, наприклад, мультимедійних лекцій, тренажерів, презентацій.

Отже, другою педагогічною умовою визначено *створення сприятливого освітнього простору на основі впровадження інформаційних технологій для набуття майбутніми офіцерами досвіду професійної діяльності*. Схему реалізації педагогічних умов формування готовності курсанта ДСНС України до професійної діяльності подано на рис. 1.

У другому розділі **«Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування готовності майбутнього офіцера ДСНС України до професійної діяльності»** розкрито загальні питання організації і проведення педагогічного експерименту; здійснено реалізацію педагогічних умов формування готовності майбутнього офіцера ДСНС України до професійної діяльності, проведено аналіз результатів експериментальної роботи.

Для перевірки гіпотези дослідження було проведено педагогічний експеримент впродовж 2008–2015 рр., до якого було залучено експериментальну (152 особи) і контрольну групи (148 осіб) за напрямом підготовки 6.170203 «Пожежна безпека» Національного університету цивільного захисту України (м. Харків). Сукупність критеріїв і показників було обрано з урахуванням ОПП, ОКХ випускника ДСНС України та специфіки предмета дослідження.

На констатувальному етапі експерименту було проведено діагностування вихідного рівня сформованості готовності курсантів до професійної діяльності за такими *критеріями й показниками*: мотиваційний (сформованість професійної спрямованості; усвідомлення соціальної значущості професії); змістово-інформаційний (сформованість та характер засвоєння знань, що розкривають готовність до професійної діяльності, наявність практичних умінь, які визначають готовність до професійної діяльності курсантів; сформованість інформаційної компетентності); рефлексивний (самооцінка, самоконтроль).

Діагностичним інструментарієм були: методики для визначення професійної спрямованості й ціннісного ставлення до професійної діяльності – анкети В. Васильєва, А. Москаленка, Д. Кобзіна, А. Стародубцева, Є. Ільїна, Т. Ільїної, А. Реана і В. Якуніна, В. Семиченко, К. Замфір, М. Рокича. Також було використано методики для визначення освітнього простору на основі впровадження інформаційних технологій: анкети Т. Ткач, авторські анкети, опитування, бесіди, фахові тести різних типів; методики для визначення самооцінки і самоконтролю: анкети С. Будассі, Г. Нікіфорова.

РИС. 1. Схема реалізації педагогічних умов формування готовності курсантів ДСНС до професійної діяльності

Упровадження *першої педагогічної умови* на формувальному етапі експерименту передбачало організацію цілеспрямованої психолого-педагогічної роботи з курсантами, викладачами, офіцерами у ВНЗ: усвідомлення курсантами значущості обраної професії, професійних мотивів, цінностей, потреб, цілей, інтересів, установок, ідеалів, переконань. На перших курсах викладачі й командири надавали курсантам психолого-педагогічну підтримку для полегшення адаптації до навчання у ВНЗ, що значною мірою вплинуло на становлення професійної мотивації майбутніх офіцерів. Реалізації цієї умови сприяло комплексне впровадження різноманітних практичних вправ та завдань, рольових ігор: курсант як організатор майбутньої професійної діяльності, курсант у системі особистісних стосунків, статутні ролі, коли формується досвід службово-професійних функцій як підлеглого, так і командира. Це давало можливість курсантам випробувати себе в різних рольових позиціях («Я-командир», «Я-охоронець», «Я-організатор», «Я-вихователь» тощо). Ефективним було впровадження дискусій («Формування стилю керівництва майбутніх офіцерів», «Демократичний стиль: пристосування, підлабузництво чи необхідність?»), мозкових штурмів (Чи існують стереотипи в сприйнятті образу майбутнього офіцера? Що вам подобається в образі майбутнього офіцера? Що неприйнятне для майбутнього офіцера? Чи є відмінності в поведінці, яку можуть демонструвати майбутні офіцери (наприклад, схильність до жорсткості, агресивності?); круглих столів («Морально-етичні цінності нашого взводу», «Повага та гідність у майбутнього офіцера») тощо при вивченні дисципліни «Основи педагогіки та психології».

Для формування професійної спрямованості й стимулювання ціннісного ставлення до професійної діяльності курсантам пропонували завдання, що надавали їм можливість висловлювати власні думки, відстоювати власну позицію щодо майбутньої професійної діяльності («Я вважаю, що...», «Що нового я привнесу у свою професію», «Ваш ідеал сучасного офіцера», «Роздуми про себе в своїй професії»). З метою формування усвідомлення соціальної значущості обраної професії для курсантів також запроваджували заходи, що передбачають безпосереднє ознайомлення з реальним процесом професійної діяльності офіцера ДСНС (наприклад, перегляд відеофільмів, у яких офіцери виявляють мужність, героїзм, громадянську позицію, моральні якості тощо; бесіди за професійною тематикою, зокрема, «Чому ви обрали професію офіцера ДСНС України?», «Історія ВНЗ», «Кращі випускники ВНЗ»; виховні заходи, як-от: зустрічі з ліквідаторами аварій, «Дзвони Чорнобиля», заходи самоврядування тощо.

Питанню забезпечення стимулювання ціннісного ставлення до професійної діяльності приділялася значна увага і під час проведення педагогічних читань, науково-практичних семінарів, зустрічей із провідними науковцями в галузі педагогіки та психології. Під час проведення експериментальної роботи позитивний вплив на розвиток професійних мотивів курсантів щодо розв'язання проблеми дослідження забезпечувався проведенням психологічних тренінгів, групових та індивідуальних консультацій, зміст яких визначався на основі вивчення їхніх побажань, думок, переконань. Проведення зазначених заходів забезпечило успішну реалізацію першої педагогічної умови.

Під час реалізації *другої педагогічної умови* було враховано визначену в дисертаційній роботі її структуру, тобто необхідність забезпечення організаційно-управлінського та змістово-інформаційного складників. Реалізація цієї умови відбувалася під час проведення навчальних занять, організації позааудиторної діяльності майбутніх офіцерів, у виховній роботі, під час воєнізованих практик. Із метою забезпечення організаційно-управлінського складника освітнього простору курсантам пропонували проблемні й ситуаційні завдання, що сприяли розвитку комунікації, без якої неможлива плідна взаємодія учасників навчального процесу на практичних заняттях. Для формування ефективної взаємодії учасників навчального процесу і створення психологічного мікроклімату запроваджували різні методи й форми фахової підготовки, що вимагали висловлювання власної думки курсантів і були скеровані на розвиток їх активності, самостійності (проблемні й ігрові ситуації, ситуації вибору, бесіди, дискусії, приклади, моделювання воєнізованої професійної діяльності тощо). У контексті проведення експериментальної роботи виховна діяльність курсантів спрямовувалась, насамперед, на створення сприятливого психологічного мікроклімату у колективі, морально-психологічного забезпечення бойової та мобілізаційної готовності майбутніх офіцерів, їхньої дисципліни. Після проведення кожного виховного заходу організовували його обговорення, під час якого курсанти оцінювали його з погляду значущості для професійної діяльності.

З метою забезпечення змістово-інформаційного складника було створено інформаційно-технологічну інфраструктуру ВНЗ і начально-методичний супровід засобами інформаційних технологій у межах викладання фахових дисциплін. Формування інфраструктури освітнього простору і навчально-методичного забезпечення засобами інформаційних технологій відбувалося за допомогою використання комплексу мультимедійних тренажерів на заняттях із предметів фахового циклу «Пожежна тактика», «Організація служби і підготовки», «Автомобільна підготовка», «Інженерна та комп'ютерна графіка», «Пожежна та аварійно-рятувальна техніка», а також підбиралося та розроблялося мультимедійне програмне забезпечення для вивчення таких предметів, як «Автоматизовані системи управління та зв'язок у пожежній охороні», «Пожежна і виробнича автоматика», «Пожежна профілактика», «Організація управління діяльністю органів та підрозділів пожежної безпеки» тощо.

У підготовці керівників ліквідації надзвичайних ситуацій використовувалися мультимедійні тренінги, які моделюють надзвичайні ситуації різного типу (пожежа в місті, лісі, повінь, дорожньо-транспортні пригоди, паніка людей, вибух тощо), проводилися інтерактивні заняття в лабораторії імітаційного моделювання надзвичайних ситуацій, яка обладнана параболічним екраном, шоломами віртуальної реальності, відповідним програмним забезпеченням. Аналіз засвідчив, що імітація надзвичайних ситуацій, які максимально наближені до реальних подій, забезпечує набуття курсантами теоретичних умінь прийняття коректних управлінських рішень та практичних навичок без загрози для життя в майбутньому. Для розрахунку сил та засобів, необхідних для ліквідації надзвичайних ситуацій, управління ними за допомогою комп'ютерної техніки (персональні комп'ютери, мікшуючі пульти, акустична гарнітура, відповідні комп'ютерні програми) та спеціальних ефектів (шуму, диму, імітації вогню тощо)

на заняттях використовувалися мультимедійні тренажери з ліквідації надзвичайних ситуацій.

У ході експерименту доведено, що формуванню інформаційного складника освітнього простору ВНЗ сприяв комплекс проведених завдань з дисципліни «Інформатика» (виконання завдань засобами Інтернет, онлайн завдання, мережеві завдання, пошук та аналіз інформації в Інтернет, робота з офіційними сайтами, використання довідників на основі Інтернет-технологій тощо). Для поглиблення інформаційної компетентності курсантів також було організовано самостійну роботу за пропонованими темами рефератів і доповідей: «Можливості використання освітніх інформаційних технологій у вирішенні завдань пожежогасіння в різних умовах»; «Використання інформаційних технологій для одержання даних з місця надзвичайної ситуації і їх подальшої обробки»; «Використання інформаційних технологій у вирішенні розрахункових задач в умовах надзвичайних ситуацій (оцінка наслідків аварій на уражених об'єктах, катастроф природного і техногенного характеру)» тощо. Навчально-методичному забезпеченню підготовки курсантів сприяв розроблений та запроваджений авторський спецкурс «Формування готовності майбутніх офіцерів ДСНС до професійної діяльності». Для підвищення самооцінки, самоконтролю курсантів було проведено низку виховних заходів: участь у параді військ у м. Києві, зустріч випускників, курсантське самоврядування тощо.

Узагальнені результати контрольного етапу експерименту з перевірки ефективності педагогічних умов формування готовності майбутнього офіцера ДСНС України до професійної діяльності подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка показників рівнів сформованості готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності в сучасних умовах (приріст у %/осіб)

Критерії і показники сформованості готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності в сучасних умовах (рівні, характер вияву)	Групи	
	ЕГ (152 ос.)	КГ (148 ос.)
1	2	3
Мотиваційний критерій:		
➤ сформованість професійної спрямованості:		
• високий (у курсанта стійка сформованість професійних мотивів, відповідальне ставлення до професії офіцера ДСНС, виражений професійний поклик);	13,81	4,73
• середній (у курсанта нестійка сформованість професійних мотивів, не завжди відповідальне ставлення до професії офіцера ДСНС, менш виражений професійний поклик);	12,50	4,06
• низький (у курсанта не сформовані професійні мотиви, невідповідальне ставлення до професії офіцера ДСНС, невиражений професійний поклик).	-26,31	-8,79
➤ усвідомлення соціальної значущості професії:		
• високий (курсант має усвідомлення важливості професії офіцера ДСНС, значущість професії, виявляє стійке прагнення бути офіцером ДСНС);	9,21	3,37
• середній (курсант прагне бути офіцером ДСНС, але недостатньо усвідомлює важливість і соціальну значущість професії офіцера ДСНС, виявляє нестійке прагнення бути офіцером ДСНС);	12,49	1,35

Критерії і показники сформованості готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності в сучасних умовах (рівні, характер вияву)	Групи	
	ЕГ (152 ос.)	КГ (148 ос.)
1	2	3
<ul style="list-style-type: none"> • <i>низький</i> (курсант не має усвідомлення важливості професії офіцера ДСНС, не усвідомлює соціальну значущість професії, відсутнє витривале прагнення бути офіцером ДСНС); <p>Змістово-інформаційний критерій:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ <i>засвоєння знань, наявність практичних умінь:</i> • <i>високий</i> (курсант відмінно вміє оцінювати обстановку, організувати евакуацію потерпілих, виконувати пошуково-рятувальні і аварійно-відновлювальні роботи; його знання повні та глибокі, усвідомлені та дієві); • <i>середній</i> (курсант добре вміє оцінювати обстановку, організувати евакуацію потерпілих, виконувати пошуково-рятувальні і аварійно-відновлювальні роботи; його знання усвідомлені та дієві); • <i>низький</i> (курсант задовільно вміє оцінювати обстановку, організувати евакуацію потерпілих, виконувати пошуково-рятувальні і аварійно-відновлювальні роботи; має брак знань або його знання поверхові); ➢ <i>сформованість інформаційної компетентності:</i> • <i>високий</i> (курсант демонструє творчий рівень сформованості інформаційних умінь і навичок, вільно опановує засоби інформаційних технологій); • <i>середній</i> (курсант демонструє реконструктивний рівень сформованості інформаційних умінь і навичок, добре опановує засоби інформаційних технологій); • <i>низький</i> (курсант демонструє засвоєння тільки окремих знань і репродуктивний рівень сформованості інформаційних умінь, задовільно опановує засоби інформаційних технологій); 	-21,70	-4,72
<ul style="list-style-type: none"> • <i>високий</i> (курсант відмінно вміє оцінювати обстановку, організувати евакуацію потерпілих, виконувати пошуково-рятувальні і аварійно-відновлювальні роботи; його знання повні та глибокі, усвідомлені та дієві); 	10,52	2,70
<ul style="list-style-type: none"> • <i>середній</i> (курсант добре вміє оцінювати обстановку, організувати евакуацію потерпілих, виконувати пошуково-рятувальні і аварійно-відновлювальні роботи; його знання усвідомлені та дієві); 	7,23	0,68
<ul style="list-style-type: none"> • <i>низький</i> (курсант задовільно вміє оцінювати обстановку, організувати евакуацію потерпілих, виконувати пошуково-рятувальні і аварійно-відновлювальні роботи; має брак знань або його знання поверхові); 	-17,75	-3,38
<ul style="list-style-type: none"> ➢ <i>сформованість інформаційної компетентності:</i> • <i>високий</i> (курсант демонструє творчий рівень сформованості інформаційних умінь і навичок, вільно опановує засоби інформаційних технологій); 	17,10	10,81
<ul style="list-style-type: none"> • <i>середній</i> (курсант демонструє реконструктивний рівень сформованості інформаційних умінь і навичок, добре опановує засоби інформаційних технологій); 	10,53	6,75
<ul style="list-style-type: none"> • <i>низький</i> (курсант демонструє засвоєння тільки окремих знань і репродуктивний рівень сформованості інформаційних умінь, задовільно опановує засоби інформаційних технологій); 	-27,63	-17,56
<p>Рефлексивний критерій:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ <i>адекватність самооцінки:</i> • <i>адекватний</i> (курсант пов'язує власне відношення до різних людей і подій в залежності від обставин); • <i>завищений</i> (курсант занадто впевнений у собі); • <i>занижений</i> (курсант не впевнений у собі) ➢ <i>самоконтроль:</i> • <i>високий</i> (курсант завжди намагається перевірити правильність виконання роботи, доволі вимогливий до себе); • <i>середній</i> (курсант час від часу намагається перевірити правильність виконання роботи, не завжди вимогливий до себе); • <i>низький</i> (курсант не намагається перевірити правильність виконання роботи, не вимогливий до себе); 	15,78	4,73
<ul style="list-style-type: none"> • <i>завищений</i> (курсант занадто впевнений у собі); 	11,84	4,73
<ul style="list-style-type: none"> • <i>занижений</i> (курсант не впевнений у собі) 	-27,62	-9,46
<ul style="list-style-type: none"> ➢ <i>самоконтроль:</i> • <i>високий</i> (курсант завжди намагається перевірити правильність виконання роботи, доволі вимогливий до себе); 	7,24	2,70
<ul style="list-style-type: none"> • <i>середній</i> (курсант час від часу намагається перевірити правильність виконання роботи, не завжди вимогливий до себе); 	13,81	2,02
<ul style="list-style-type: none"> • <i>низький</i> (курсант не намагається перевірити правильність виконання роботи, не вимогливий до себе); 	-21,05	-4,72

Вірогідність результатів експериментальної роботи доведена засобами математичної статистики (дисперсійний аналіз).

Проведене дослідження підтвердило основні положення висунутої гіпотези та дозволило сформулювати **висновки** відповідно до поставлених завдань:

1. На підставі аналізу наукової літератури визначено сутність поняття «готовність майбутніх офіцерів ДСНС до професійної діяльності» як складне,

інтегративне утворення особистості, результат професійної підготовки майбутнього офіцера, який спроможний до успішного виконання професійних завдань (ліквідація аварій, пожеж, рятування людей, знешкодження боєприпасів, створення об'єктів утилізації радіоактивних відходів тощо), виконання професійних функцій (пошук і рятування людей, ліквідація надзвичайних ситуацій тощо) в надзвичайних умовах, що формується на трьох етапах (мотиваційно-орієнтувальному, змістовно-організаційному, контрольній-оцінювальному). Зміст і специфіку готовності майбутнього офіцера ДСНС України до професійної діяльності визначено відповідно до нормативних документів, це дозволило окреслити чотири базових структурних компоненти готовності курсанта ДСНС України до професійної діяльності (мотиваційно-особистісний, професійно-діяльнісний, інформаційно-пізнавальний, оцінно-рефлексивний).

2. У процесі дослідження науково обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови ефективного формування готовності майбутнього офіцера ДСНС до професійної діяльності: забезпечення професійної спрямованості курсантів і стимулювання ціннісного ставлення до професійної діяльності; створення сприятливого освітнього простору ВНЗ на основі впровадження інформаційних технологій для набуття майбутніми офіцерами досвіду професійної діяльності, що забезпечили єдність цілей навчання і виховання, змісту, структури, компонентів, досягнення очікуваних знань, умінь, навичок і професійних компетенцій майбутнього офіцера ДСНС.

3. Вплив упроваджених умов на ефективність формування готовності курсантів ДСНС до професійної діяльності перевірявся за уточненими критеріями та показниками: мотиваційний (сформованість професійної спрямованості; усвідомлення соціальної значущості професії); змістово-інформаційний (показник засвоєння знань, наявність практичних умінь; інформаційна компетентність); рефлексивний (самооцінка та самоконтроль). Аналіз даних свідчить, що запропоновані педагогічні умови в експериментальній групі позитивно вплинули на формування готовності майбутнього офіцера ДСНС до професійної діяльності, що забезпечує відкритість ВНЗ ДСНС для міжнародного інформаційного простору, інтеграцію ВНЗ ДСНС в європейський освітній простір, пріоритетність розробки й упровадження інформаційних ресурсів навчального призначення, формування інформаційної компетентності курсантів, урахування їх особистісних якостей, орієнтацію на розвиток мобільності офіцерів, викладачів, курсантів, що сприяє поступовому переходу до європейських стандартів якості освіти.

Вищевикладене дозволяє констатувати, що поставлені відповідно до мети дисертаційної роботи завдання вирішені.

Проведене дослідження, звісно, не вичерпує всіх аспектів проблеми формування готовності до професійної діяльності майбутніх офіцерів у сучасних умовах. Перспективними напрямками подальших наукових пошуків, пов'язаних із темою дисертації, можуть стати такі: розробка моніторингу готовності до професійної діяльності майбутніх офіцерів засобами новітніх освітніх технологій; удосконалення готовності до професійної діяльності майбутнього офіцера засобами мультимедійних технологій під час одержання післядипломної освіти, другої вищої освіти тощо.

Основний зміст дисертації відображено в таких публікаціях:

Наукові праці, в яких репрезентовано основні результати дисертації

1. Демент М. О. Загальнопедагогічні основи методології підготовки майбутніх спеціалістів / М. О. Демент // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис: зб. наук. праць. – К. : Гнозис, 2008. – Додаток 3, том III (10). – С. 107–111.
2. Демент М. О. Професійна підготовка майбутнього офіцера до взаємодії в освітньому просторі / М. О. Демент // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис: зб. наук. праць. – К. : Гнозис, 2009. – Додаток 4, том IV (16). – С. 125–130.
3. Демент М. О. Експериментальна перевірка мотиваційної сфери у професійній підготовці майбутніх офіцерів МНС / М. О. Демент // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис: зб. наук. праць. – К. : Гнозис, 2011. – Додаток 2. – №3. – Том VI (31). – С. 113–118.
4. Демент М. О. Аналіз результатів педагогічного експерименту у формуванні готовності майбутнього офіцера МНС до професійної діяльності / М. О. Демент // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія : зб. наук. статей. – Ялта : РВВ КГУ, 2013. – Вип. 39. – Ч. 2. – С. 59–64.
5. Демент М. О. Освітній простір як педагогічна умова формування готовності майбутнього фахівця до професійної діяльності / М. О. Демент // Імідж сучасного педагога. – 2013. – № 5. – С. 44–47.
6. Демент М. О. Сформованість професійної мотивації в ході педагогічного експерименту майбутніх офіцерів державної служби України з надзвичайних ситуацій / М. О. Демент // Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності : зб. наук. праць. – № 7. – Львів : ЛДУ БЖД, 2013. – С. 254–260.
7. Dement M. Forming Future Officers' Professional Motivation in State Emergencies Service of Ukraine / M. Dement // Динаміката на сьвременната наука. Педагогически науки. – 2013. – София : «Бял ГРАД-БГ» ООД. – С. 34–37.
8. Dement M. Development Cadets' Professional Motivation of State Emergencies Service of Ukraine / M. Dement // Nauka i studia. – Poland. – 2014. – № 12 (122). – P. 71–77.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

9. Демент М. О. Моделювання професійної підготовки майбутніх офіцерів / М. О. Демент // Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти : матер. VII Ірпінських міжнар. педаг. читань. – Ірпінь : НУ ДПС України, 2009. – Ч II. – С. 107–108.
10. Демент М. О. Інформаційно-комунікаційний простір як професійне середовище підготовки курсантів / М. О. Демент // Актуальні проблеми професійної підготовки студентів ВНЗ : матер. II Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. – Переяслав-Хмельницький: Переяслав-Хмельницький ДПУ ім. Г. Сковороди : СКД, 2009. – Вип. 2. – С. 202–204.
11. Демент М. О. Підготовка майбутнього офіцера до педагогічної діяльності в освітньому просторі / М. О. Демент // Україна в міжнародному контексті : матер. міжвузівс. наук.-практ. конф. – Х. : ІСМВ «Харківський колегіум», 2009. – С. 97–100.

12. Демент М. О. Проблеми підготовки майбутніх офіцерів / М. О. Демент // Сучасні проблеми науки та освіти : матер. ІХ міжнар. міждисципл. наук.-практ. конф. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2009. – С. 167.
13. Демент М. О. Професійне становлення майбутнього офіцера в інформаційно-комунікаційному просторі / М. О. Демент // Організаційно-педагогічні аспекти формування і розвитку майбутнього спеціаліста : матер. міжнар. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених. – Євпаторія : РІО РВНЗ КГУ, 2009. – С. 74–76.
14. Демент М. О. Психолого-педагогічна готовність майбутнього офіцера до взаємодії в освітньому просторі / М. О. Демент // Психологічна безпека особового складу силових структур та персоналу екстремальних професій : матер. міжнар. наук.-практ. конф. Академії ВВ МВС України. – Х. : АВВ МВС України, 2009. – С. 150–151.
15. Демент М. О. Комунікаційна стратегія педагогічної взаємодії майбутнього офіцера / М. О. Демент // Наукове забезпечення службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України : матер. всеукр. наук.-практ. конф. Академії ВВ МВС України. – Х. : АВВ МВС України, 2010. – С. 152–153.
16. Демент М. О. Готовність курсантів до професійної діяльності в умовах освітнього простору: базові принципи моделювання / М. О. Демент // Психологічна безпека особового складу силових структур та персоналу екстремальних професій : матер. міжнар. наук.-практ. конф. Академії ВВ МВС України. – Х. : АВВ МВС України, 2013. – С. 65–67.

АНОТАЦІЇ

Демент М. О. «Формування готовності майбутнього офіцера МНС до професійної діяльності в сучасних умовах». – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди МОН України. – Харків, 2016.

У дисертації виявлено позитивний вплив теоретично обґрунтованих та експериментально перевірених педагогічних умов на рівень готовності майбутніх офіцерів ДСНС України до професійної діяльності. На підставі аналізу наукової літератури визначено стан розробленості проблеми та сутність поняття «готовність майбутніх офіцерів до професійної діяльності», розкрито зміст, специфіку, структурні компоненти готовності майбутніх офіцерів ДСНС України до професійної діяльності; схарактеризовано етапи формування готовності майбутніх офіцерів ДСНС України до професійної діяльності; обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність педагогічних умов формування готовності майбутніх офіцерів ДСНС України до професійної діяльності (забезпечення професійної спрямованості курсантів і стимулювання ціннісного ставлення до професійної діяльності; створення сприятливого освітнього простору на основі впровадження інформаційних технологій для набуття майбутніми офіцерами досвіду професійної діяльності); схарактеризовано критерії, показники сформованості готовності майбутніх офіцерів ДСНС України до професійної діяльності.

Ключові слова: формування, готовність, майбутній офіцер, ДСНС України, професійна діяльність, педагогічні умови, стимулювання, освітній простір, засоби Інтернет, мультимедійні технології.

Демент М. А. «Формирование готовности будущего офицера МЧС к профессиональной деятельности в современных условиях». – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Харьковский национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороды МОН Украины. – Харьков, 2016.

В диссертации выявлено позитивное влияние теоретически обоснованных и экспериментально проверенных педагогических условий на уровень готовности будущих офицеров Государственной Службы Чрезвычайных Ситуаций (ГСЧС) Украины к профессиональной деятельности. В работе на основании анализа научной литературы выявлена сущность понятия «готовность будущих офицеров к профессиональной деятельности», раскрыты содержание, специфика, структурные компоненты (мотивационно-личностный, профессионально-деятельностный, информационно-познавательный, оценно-рефлексивный) готовности курсантов; охарактеризованы этапы (мотивационно-ориентировочный, содержательно-организационный, контрольно-оценный) формирования готовности будущих офицеров ГСЧС Украины к профессиональной деятельности.

Сформулировано авторское определение понятия готовность курсанта ГСЧС Украины к профессиональной деятельности как сложное, интегративное образование личности, результат профессиональной подготовки будущего офицера, готового к успешному выполнению профессиональных заданий (ликвидация аварий, пожаров, спасение людей, обезвреживание боеприпасов, создание объектов утилизации радиоактивных отходов), выполнению профессиональных функций (поиск и спасение людей, ликвидация чрезвычайных ситуаций) в чрезвычайных условиях, оно включает взаимодействие и взаимовлияние мотивационно-личностного, профессионально-деятельностного, информационно-познавательного, оценочно-рефлексивного компонентов.

Обоснована и экспериментально проверена эффективность педагогических условий формирования готовности будущих офицеров ГСЧС Украины к профессиональной деятельности: 1) обеспечение профессиональной направленности курсантов и стимулирование ценностного отношения к профессиональной деятельности; 2) создание благоприятного образовательного пространства на основе внедрения информационных технологий для приобретения будущими офицерами опыта профессиональной деятельности.

Охарактеризованы критерии, показатели сформированности готовности будущих офицеров ГСЧС Украины к профессиональной деятельности: мотивационный (сформированность профессиональной направленности; осознание социальной значимости профессии); смысло-информационный (показатель усвоения знаний, наличие практических умений; информационная

компетентность); рефлексивный (самооценка; самоконтроль); охарактеризованы уровни сформированности готовности будущих офицеров ГСЧС Украины к профессиональной деятельности.

В ходе педагогического эксперимента доказано, что формированию готовности будущих офицеров ГСЧС Украины к профессиональной деятельности способствует внедрение первого педагогического условия путем реализации разнообразных практических упражнений и заданий, учебных форм: ролевых игр (курсант как субъект и организатор будущей профессиональной деятельности, курсант в системе личностных отношений, уставные роли, в которых формируются служебно-профессиональные функции как подчиненного, так и командира), дискуссий («Формирование стиля руководства будущих офицеров», «Демократический стиль: приспособление, подхалимаж или необходимость?»), мозговых штурмов (Существуют ли стереотипы в восприятии образа будущего офицера? Что вам нравится в образе будущего офицера? Что представляется неприемлемым для будущего офицера? Есть ли отличия в поведении, которые могут демонстрировать будущие офицеры (например, склонность к жесткости, агрессивности)? Как влияют умение и навыки использования средств Интернет на имидж будущего офицера?), круглых столов («Морально-этические ценности нашего взвода», «Уважение и достоинство будущего офицера»; «Взаимодействие курсантов в образовательном пространстве вуза») при изучении дисциплины «Основы педагогики и психологии». Для реализации первого педагогического условия также был осуществлен комплекс внеаудиторных мероприятий: проведение лагерного сбора, принятие присяги, встречи с ликвидаторами аварий, мероприятие «Звоны Чернобыля», мероприятия по самоуправлению, соревнования по пожарной подготовке, стажировки.

В процессе педагогического эксперимента было реализовано второе педагогическое условие путем создания образовательного пространства вуза для взаимодействия субъектов учебной деятельности. Формированию информационной компетентности курсантов способствовало комплексное проведение семинарских и практических занятий по дисциплине «Информатика», использование средств Интернет (выполнение заданий средствами Интернет, онлайн задания, сетевые задания, поиск и анализ информации в Интернет, работа с официальными сайтами, использование справочников на основе Интернет-технологий). На дисциплинах профессионального цикла «Пожарная тактика», «Организация службы и подготовки», «Автомобильная подготовка», «Инженерная и компьютерная графика», «Пожарная и аварийно-спасательная техника», «Автоматизированные системы управления и связи в пожарной охране», «Пожарная и производственная автоматика», «Пожарная профилактика», «Организация управления деятельностью органов и подразделений пожарной безопасности» внедрялись мультимедийные тренинги (пожар в городе, лесу, наводнение, дорожно-транспортные происшествия, взрыв), использовались мультимедийные тренажеры (пожар, наводнение, взрыв, паника) для формирования профессиональных компетенций. Для повышения самооценки, самоконтроля курсантов был проведен ряд мероприятий (участие в параде войск в г. Киеве, встреча выпускников, курсантское самоуправление).

Ключевые слова: формирование, готовность, будущий офицер, ГСЧС Украины, профессиональная деятельность, педагогические условия, стимулирование, образовательное пространство, средства Интернет, мультимедийные технологии.

Dement M. O. «Forming future officer's readiness of State Emergency Service of Ukraine to professional activity in modern conditions». – Manuscript.

Thesis for candidate degree in pedagogics. Speciality 13.00.04 – theory and methods of professional education. – Kharkiv National Pedagogical University named after G. S. Skovoroda, MES of Ukraine. – Kharkov, 2016.

The positive influence of the grounded and experimentally tested pedagogical conditions to the level of future officers' readiness of State Emergency Service of Ukraine (SESU) to professional activity is exposed in the dissertation. In the work on the basis of scientific literature analysis the problem «future officer's readiness of SESU to professional activity» is developed; on the basis of normative documents analysis the essence of concept «future officer's readiness of SESU to professional activity», content, specific, structural components of cadets are done; the stages of forming the readiness are described. The pedagogical conditions of forming future officer's readiness of SESU to professional activity are grounded and experimentally checked (providing cadets' professional orientation and stimulation their value attitude to professional activity; creation the favorable educational environment on the basis of using information technologies for acquisition by the future officers the experience of professional activity). The criteria, indexes, levels of future officer's readiness of SESU to professional activity in modern conditions are described.

Keywords: forming, readiness, future officer, SESU, professional activity, pedagogical conditions, stimulation, educational environment, Internet means, multimedia technologies.

Підписано до друку 16.02.2016 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк ризографія.
Ум. друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим.
Замовлення № 9-145
Відділення редакційно-видавничої діяльності
Національний університету цивільного захисту України
61023, м. Харків, вул. Чернишевська, 94